מורשת יהדות אתיופיה // יסודי
יחידת הוראה של 3 מערכי שיעור

כתיבה: **דרורה נגב ושרי אליהו**, מדריכות ארציות ל"גאוגרפיה - אדם וסביבה" ו"מולדת, חברה ואזרחות"
ריכזה: **פנינה גזית**, מנהלת תחום דעת (מפמ"ר) "גאוגרפיה - אדם וסביבה" ו"מולדת, חברה ואזרחות"
קרא והעיר: **אברהם אדגה**
עיצוב גרפי: **גלית סבג "טו דו דיזיין"**

1. נושא היחידה

אוכלוסיית ישראל מגוונת - סיפור העלייה לישראל של יהדות אתיופיה
היחידה כוללת שלושה שיעורים (לבחירת המורה באיזו שכבת גיל: ב', ג' או ד').

2. רציונל לבחירת הנושא

היכרות עם סיפור עלייתם וגבורתם של היהודים יוצאי אתיופיה בשנות השבעים, השמונים והתשעים של המאה העשרים, במסגרת לימוד הסיפור השלם של אוכלוסיית ישראל - אוכלוסייה מגוונת ורב תרבותית. המטרה היא להכיר את סיפור המסע של יוצאי הקהילה ולהבין את הקשר המיוחד ורב השנים עם ישראל.
הפעילויות המוצעות ביחידה זו יעסקו בהיבטים חשובים של מורשת יהדות אתיופיה בעיקר בכיסופים לישראל ובמסע הגבורה, במטרה להכיר ולהבין את הקשר העתיק של הקהילה היהודית האתיופית לישראל, קהילה שהיא חלק מהתרבות היהודית - ישראלית, בעלת מורשת וסיפורי גבורה.
אוכלוסיית היעד: תלמידי כיתות ב', ג' או ד'.

3. מטרות מעשיות

בתחום התוכן:
- התלמידים יכירו את המורשת העתיקה וארוכת השנים של היהודים יוצאי אתיופיה.
- התלמידים ייחשפו לדמויות מפתח ולסיפורי גבורה של בני הקהילה.

בתחום המיומנויות:
- התלמידים יעבדו בקבוצות וביחידים.
- התלמידים יפענחו טקסט מידעי ויסיקו מסקנות.
- התלמידים יפענחו ויוציאו מידע מתוך מפת גוגל (יבחינו בצבעי המפה ובסימנים מוסכמים).

בתחום הערכים:

- העמקת הידע וביסוס ההכרה בתרומת הקהילה לפסיפס התרבותי הקיים בישראל.

מושגים מרכזיים בשיעור:

מורשת יהדות אתיופיה, ביתא ישראל, עלייה, עולים חדשים, כבוד.

משאבי למידה:

מקורות נלווים בנספחים, סרטונים ביוטיוב.

ספרי הלימוד "לחיות יחד בישראל", לכיתות ב', ג', ד'.

מקורות מידע נוספים (רשימה ביבליוגרפית):

- חוברות הוראה, בהוצאת יד יצחק בן צבי, חוברות עבודה שחוברו במסגרת מרכז היגוי שפעל תחת האגודה לקידום החינוך.
  האגף לקליטת תלמידים עולים, מנהיגים בקרב יהדות אתיופיה.
- יוטיוב, עשור ל"מבצע משה" - עליית יהדות אתיופיה, הערוץ הראשון - שודר ביוני 2001 [29:47 דקות]
- אינסרה ביוטיוב, מוזיקה במורשת יהדות אתיופיה [3:49 דק'], תזמורת וריקוד, בנתניה [6:55 דק']
- מדריך "מסע אחר" לאתיופיה.

שיעור ראשון:
היכרות עם מסע הגבורה והכיסופים לארץ ישראל

פתיחה:

צפייה בסרטוני שירה או נגינה (ראו בנספחים) המסע לארץ ישראל- צפייה בסרטון ביוטיוב, המסע דרך סודן [3:57 דקות]

גוף השיעור:

חלק א' (20 דקות)

המסע לארץ ישראל

שלמה גרוניך ומקהלת שבא
מילים: חיים אידיסיס
לחן: שלמה גרוניך

הירח משגיח מעל,
על גבי שק האוכל הדל
המדבר מתחתי, אין סופו לפנים,
ואמי מבטיחה לאחי הקטנים.

עוד מעט, עוד קצת, להרים רגליים
מאמץ אחרון, לפני ירושלים.

אור ירח החזק מעמד,
שק האוכל שלנו אבד
המדבר לא נגמר, יללות של תנים,
ואימי מרגיעה את אחי הקטנים.

עוד מעט, עוד קצת, בקרוב נגאל
לא נפסיק ללכת, לארץ ישראל.

ובלילה תקפו שודדים,
בסכין גם בחרב חדה
במדבר דם אימי, הירח עדי,
ואני מבטיחה לאחי הקטנים.

עוד מעט, עוד קצת, יתגשם החלום
עוד מעט נגיע, לארץ ישראל.

בירח דמותה של אימי,
מביטה בי, אמא אל תיעלמי
לו היתה לצידי, היא היתה יכולה,
לשכנע אותם שאני יהודי.

עוד מעט, עוד קצת, יתגשם החלום
עוד מעט נגיע, לארץ ישראל.

עוד מעט, עוד קצת, להרים עיניים
מאמץ אחרון, לפני ירושלים.

המורה:

מה אומרות מילות השיר?

(כיסופים להגיע בדרך המסע הארוך והקשה לארץ ישראל, לירושלים.
תלאות הדרך קשות, הילדים הקטנים מתקשים. שודדים ורצח. יתמות בדרך לארץ ישראל).

המורה:

מדוע המשפחות של היהודים יוצאי אתיופיה עושות מאמץ כה גדול, מלא תלאות ואסונות כדי להגיע לארץ ישראל?

(היהודים מכל התפוצות שואפים לעלות ולהגיע לארץ שממנה גלו לפני אלפי שנים והמשיכו להאמין ולקוות שיחזרו אליה כי בה הם מרגישים שייכים).

רגשות:

מה אתם מרגישים כאשר אתם שומעים את מילות השיר?

(המורה תרשום את רשימת הרגשות העולים בעת קריאת השיר על גבי הלוח).

מורה:

למה לדעתכם מצפים היהודים לאחר המסע הארוך והקשה לארץ ישראל?

(לגבי אופן קליטתם בארץ, לגבי קבלת הפנים שיזכו לקבל מתושבי המדינה, ההערכה אשר לה יזכו, היחס בבית הספר? בקהילה? בעיר?)

חלק ב' (20 דקות)

התלמידים פעילים בספרי הלימוד:

בספר הלימוד: "לחיות יחד בישראל", **כיתה ב'**, הוצאת מטח, עמודים 8-9,
בנושא "אנחנו דומים אבל שונים".

"לחיות יחד בישראל", **כיתה ג'**, הוצאת מטח, עמודים 26-27,
בנושא "הזכות לכבוד", כיצד עלינו לכבד זה את זה.

"לחיות יחד בישראל", **כיתה ד'**, הוצאת מטח, עמודים 27-29,
בנושא "האוכלוסייה בישראל מגוונת".

סיכום:

בשיעור זה למדנו שכולנו שווים וגם מיוחדים, שבני הקהילה האתיופית עברו מסע קשה מאוד והכול במטרה להגיע ולהתיישב בארץ ישראל שאותה עזבו לפני אלפי שנים ולא הפסיקו לחלום לשוב אליה.

בשיעור הבא נלמד על המסע הייחודי והקשה של חלק מהיהודים שעלו מאתיופיה לישראל (היו דרכי הגעה נוספות וההתמקדות היא באחת מהן).

שיעור שני:

הדרך מאתיופיה לישראל

פתיחה:

יש לשאול את התלמידים כיצד כיום ניתן לעלות לישראל ולהתייחס לאמצעי תחבורה שונים, ולדרכי הגעה מגוונות. חשוב גם לציין למה יהודי אתיופיה לא יכלו לנצל את התחבורה האווירית של היום - כיוון שהיציאה הייתה סוד. הם ברחו מהשלטון האתיופי.
לאחר דיון קצר שבו המורה תציין ותזכיר את העליות לישראל בראשית הקמת המדינה ובשנות התשעים של המאה הקודמת (ממד הזמן חשוב ביותר). המורה תסביר כי השיעור מוקדש להיכרות ולהבנת דרך המסע הייחודית של חלק מהעולים מאתיופיה עד להגעתם לארץ.

גוף השיעור:

חלק א' (30 דקות)
יש לפתוח ולהקרין על הלוח מפת גוגל של אזור צפון אתיופיה וסודן.
מומלץ בפורמט של מפת לוויין.

המורה:
הצגת המפה, תוך מתן הסבר וסיפור הקשיים והקושי הגדול במעבר מאתיופיה לסודן, או לאזור שממנו ניתן להגיע בבטחה לישראל בסיוע המוסד - סוכנות הריגול של ישראל בתנאים חשאיים ובמסתרים. ישנה חשיבות להדגיש ולפרט לתלמידים את המניעים שגרמו להם להתחיל במסע לסודן ואת הקשיים של הדרך ואת העובדה שבכך לא הסתיימו תלאותיהם. חשוב להעצים את הנרטיב של יהודי אתיופיה על המאמצים שלהם להגיע לארץ ועל הקרבנות הרבים שהקריבו לשם כך.
לחפש את מחוזות גונדר ותיגרי שני המחוזות שרוב היהודים באו מהם (מצפון לימת טאנה), המורה תתאר את הנוף ההררי הגבוה, והקשה למעבר. בגובה ממוצע של בין 1,800 ל-3,000 מטרים מעל גובה פני הים, חלק מן ההרים מגיעים לגובה של 4,620 מטרים. נחלים בעלי קניונים עמוקים.
אזור הבקע הסורי-אפריקאי, שתחילתו במזרח אתיופיה, עובר מדרום-מערב לצפון-מזרח וסביבו שטח מדברי צחיח במיוחד.
המדינות הגובלות באתיופיה: במזרח לאורך המוצא אל מפרץ ים סוף אריתריאה המדברית, המשוסעת בקרבות ובמלחמה מקומית. שלטון רופף ושודדי דרכים. בצפון סודן ומצפון לה מצרים. בסודן אוכלוסייה מוסלמית גדולה העוינת את היהודים, אזורי מדבר צחיח רחב ממדים.

שלטון רופף, פשע ושודדי דרכים. מסע היהודים ארך לפעמים שבועות וחודשים (השהייה בסודן ארכה שנים) ארוכים עד שהצליחו לעבור ממקום למקום. בדרך נפטרו, או נהרגו רבים מבני המשפחה.
מדובר בסבל פיזי קשה ובסבל נפשי קשה.

חלק ב' (15 דקות)
לאחר איסוף מידע מהמקורות השונים על המציאות עמה התמודדו יהודי אתיופיה, התלמידים יכתבו תסריט - רצוי 3 עד 4 תמונות לקראת הכנת סיפור "המסע אל ארץ ישראל". בשיעור הבא הם יכינו מצגת באמצעות מחשבים.
התסריט צריך לכלול: דמויות, מי הם המשתתפים במסע.
סיפור: מהו סיפור המסע מאתיופיה לישראל.
לצייר סקיצה מה אמור לכלול כל אחד מ-3 או 4 השקפים של המצגת.

סיכום:

בשיעור הכרנו את הדרך הקשה והמפרכת אשר עברו יהודי אתיופיה בדרך לישראל.

שיעור שלישי:

יצירת מצגת בחדר מחשבים: הדרך מאתיופיה לישראל

שיעור זה הנו סיכום בו התלמידים יבנו ויציגו מצגת המתארת את המסע.
במהלך השנה רצוי לפעול להמשך ההיכרות ובעיקר להזמין מנהיגים, סופרים ואישים בני הקהילה אשר יספרו את סיפורם מעורר ההשראה.

נספחים:

אתר בין הצלצולים: הצעה לשיעור בנושא "שוויון".
פורטל התוכן החינוכי: יחידת הוראה, "מהי גזענות".
כלי ליצירת קומיקס בסביבת מטח, הסבר ניתן למצוא בעמוד של שיר שוורץ, בתוך אתר "כלים קטנים גדולים, אפרת מעטוף.
מנהל חברה ונוער: המסע של יהודי אתיופיה לישראל.
ספרים מפי בני הקהילה שהיו במסע - אפשר לכתוב קטעים בגוגל.
אברהם אדגה - הספר "המסע אל החלום".
שמואל ילמה - הספר "הדרך לירושלים".
יעקב סמואל - הספר "חולות של תקווה".